

28. 11. 2019

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Advokáti proti totalitě připomněli minulost a varovali pro budoucnost

Je to neuvěřitelných třicet let, co byl 17. listopadu 1989 na Národní třídě brutálním zásahem, který zčásti probíhal přímo v podloubí Kaňkova paláce, dnešního hlavního sídla České advokátní komory, zahájen rychlý pád více než čtyřicet let trvajících komunistického režimu.

Česká advokátní komora si toto výročí připomíná mimořádným a objevným multimediálním projektem nazvaným Advokáti proti totalitě, věnovaným deseti mimořádným osobnostem advokátního stavu našich moderních dějin - Kamillu Reslerovi, Jiřímu Křížkovi, Jaroslavu Borkovcovi, Rastislavu Váhalovi, Františku Hejnému, Dagmar Burešové, Otakar Motejlovi, Jiřímu Machourkovi, Ján Čarnogurskému a Milanu Hulíkoví.

Projekt byl zahájen 5. listopadu 2019, kdy na Vrchním soudě v Praze proběhla odborná konference spojená s křtem knihy; večer pak byla v Kaňkově paláci předána zlatá advokátní vyznamenání osobnostem, jimž je projekt věnován, případně jejich potomkům či příbuzným. Pak následovala vernisáž výstavy a oficiální spuštění webových stránek www.advokatiprotitotalite.cz.

Konference probíhala ve Velké porotní síni Vrchního soudu v Praze, na stejném místě, kde byl 30. července 1949 odsouzen k trestu smrti advokátní koncipient JUDr. Jaroslav Borkovec, kde byl 8. června 1950 odsouzen v procesu s Miladou Horákovou k dvaadvacetiletému testu JUDr. Jiří Křížek, kde JUDr. Rostislav Váhalo v zinscenovaném procesu v lednu 1949 marně bojoval za život svého klienta generála Heliodora Píky, ve stejné soudní síni, kde JUDr. Kamill Resler více než splnil svou povinnost advokáta při jemu vnučené obhajobě ex offio válečného zločince K. H. Franka.

Náhodné nebylo ani datum konference a vernisáže výstavy; přesně na den před sedmdesáti lety, 5. listopadu 1949 v 6.34 hodin ráno, byl na dvoře pankrácké věznicе popraven Jaroslav Borkovec, jediný příslušník advokátního stavu, který byl komunistickým režimem zavražděn.

Proč proti totalitě

Konference byla zahájena českou a advokátní hymnou a pietní minutou ticha; poté se ujal slova předseda České advokátní komory **Vladimír Jirousek**, který úvodem vysvětlil název projektu: „Právě elita našeho stavu v totalitních časech generovala osobnosti vzdoru, na které s velkou úctou

v našem projektu vzpomínáme. A **proti** totalitě a nikoli **o** totalitě proto, že byť si mnozí mysleli, že listopad 1989 zavřel za totalitními pořádky dveře, totalitní myšlení mnohých, včetně těch s nikoliv bezvýznamným politickým vlivem, nás provází stále.“

Jak předseda ČAK zdůraznil, i když se třicet let od tzv. Sametové revoluce zdá jako dlouhá doba, ve skutečnosti jde jen o jednu advokátní generaci a lze jen doufat, že některá z dalších advokátních generací se bude moci věnovat projektu pouze **o** totalitě. Vzhledem k tomu, že ani dnes mnozí neuznávají jednoznačnou nadřazenost vlády práva nad politickými turbulencemi, snaží se advokáti přispět tímto projektem k prosazování atributů právního státu. Celý text projevu předsedy ČAK najdete [ZDE](#).

Jako druhý se ujal slova předseda Senátu Parlamentu ČR **Jaroslav Kubera**. Ten úvodem svého vystoupení vzdal hold „hrdinům práva“, které projekt Advokáti proti totalitě připomíná, a zdůraznil, že bez jejich statečnosti, čestnosti a odvahy by listopad 1989 nepřišel. Vysoce však ocenil i úlohu dnešních advokátů a jejich roli při uchování svobody a právního státu. „*Jste největší právníkovou organizací v České republice, která sdružuje tisíce znalců práva. Chraňte naše svobody,*“ řekl předseda Senátu.

Jako třetí vystoupil jménem ministryně spravedlnosti Marie Benešové, které pracovní povinnosti na poslední chvíli nedovolily osobní účast na konferenci, její náměstek pro legislativu **Michal Franěk**. Ten ve svém příspěvku vyjádřil jasné přesvědčení, že i řada dnešních advokátů by v totalitním režimu obstála se ctí, a vyzval Českou advokátní komoru, aby vedla své členy ke statečnému postoji v duchu známého kréda Dagmar Burešové, podle něhož je „*zbabělost horší než zločin*“.

Ohrožení stále trvá

José de Freitas, prezident CCBE (Rady evropských advokátních komor), v následujícím vystoupení zdůraznil, že i dnes existují právníci se stejným osudem jako advokáti představení v projektu, oběti pronásledování, bojovníci za právní stát a lidská práva, za které je třeba se postavit. Toto téma, tedy téma ohrožení svobody, demokracie a právního státu v současném světě, jemuž je třeba se postavit, se různým způsobem objevovalo i v příspěvcích dalších zahraničních hostů, mezi nimiž byl předseda Slovenské advokátní komory **Tomáš Borec**, prezident Rakouské advokátní komory **Rupert Wolff**, prezident Chorvatské advokátní komory **Josip Šurjak**, předseda Výboru trestního práva CCBE **Ondrej Laciak** a viceprezidentka Německého advokátního spolku DAV **Claudia Seibel**.

S hlavními příspěvky konference následně vystoupili dva členové Právnícké síně z let 2017 a 2018 – bývalý český premiér a předseda Senátu docent JUDr. Petr Pithart a jeden ze tří žijících „advokátů proti totalitě“ JUDr. Jiří Machourek.

Petr Pithart ve svém vystoupení úvodem zopakoval svůj známý názor z ledna 1990, že tzv. Sametová revoluce nebyla revolucí; to je podle Pithartova názoru i důvodem dnešního rozčarování a zklamání řady občanů, i toho, že jeho studenti na pražské právnické fakultě o moderní historii „*téměř nic nevědí*“, neboť pro ně příběh posledních třiceti let naší země není dost věrohodný. Jak dále řekl, v roce 1970 se snažil stát advokátem, a i když mu to nebylo dovoleno, často přemýšlel, zda by měl tu odvalu zachovat se jako těch několik statečných, a dodnes si podle svých slov „*není jist*“. A dnes stojí podle něj právníci opět před mravními dilematy. „*Je tu moc, která se zaplétá s bohatstvím, je tu bohatství, které se zaplétá s mocí a chce to opět velké hrdinství a profesní čest,*“ řekl a jako příklad statečnosti v každé době připomněl závěrem svého vystoupení členku své vlády Dagmar Burešovou.

Dějiny stále živé

Velkou sílu „živých dějin“ mělo i vystoupení brněnského advokáta **Jiřího Machourka**, který vzpomínal na to, **jak v 70. a 80. letech obhajoval disidenty**. Stalo se tak díky vedoucí osobnosti brněnského disidentu Jiřímu Müllerovi, se kterým ho v roce 1976 seznámila brněnská advokátka Zdeňka Urválková, snacha nechvalně známého žalobce v politických procesech. Právě Jiří Müller „dodával“ Jiřímu Machourkovi klienty z řad disidentů a zapojil ho i do opisování zakázané literatury, včetně zpráv VONSu a Informací Charty.

Mezi jeho klienty patřil především Petr Cibulka, kterého Jiří Machourek pokládá za nejstatečnějšího ze všech disidentů, který si k estébákům dovolil to, co nikdo jiný, či Stanislav Devátý, pozdější dlouholetý šéf Bezpečnostní informační služby a dnes advokát, který byl podle Machourkova komentáře jeho jediným klientem, který odešel do ilegality, a to do Polska, poté, co byl v roce 1989 odsouzen ke dvacetiměsíčnímu nepodmíněnému trestu za petici s výzvou k propuštění politických vězňů.

Pro dnešní mladé právníky muselo znít naprosto neuvěřitelně například Machourkovo líčení procesu se zakladatelem Klubu angažovaných nestraníků a členem VONS Albertem Černým, který byl v roce 1979 odsouzen za distribuci nejen knih tehdy zakázaných autorů Jana Patočky, Prokopa Drtiny či Jana Trefulky, ale i za distribuci eseje Proč nejsem komunistou tehdy běžně vycházejícího Karla Čapka, nebo dvouletý nepodmíněný trest pro Petra Cibulku, Libora Chloupka a Petra Pospíchala za organizování koncertu Jaroslava Hutky. „*Hrdiny byli ti naši klienti, advokáti si jen plnili své povinnosti,*“ uzavřel Jiří Machourek svoje vystoupení.

Místo kudy šly (děsivé) dějiny

První odborný blok konference zahájil předseda Vrchního soudu v Praze **Jaroslav Bureš** přednáškou o **historii budovy, ve které se konference konala**. Jak úvodem zdůraznil, pro Vrchní soud i pro celou justici je ctí, že se konference koná právě na justiční půdě a podle jeho názoru by se tato konference ani nikde jinde než ve Velké porotní síni Vrchního soudu, konat neměla.

O stavbě nové budovy Krajského trestního soudu na Pankráci se rozhodlo v roce 1927, v roce 1928 se začala stavět a v roce 1933 na podzim se do ní již stěhovali soudci. Autorem budovy, ale i návrhů vnitřního zařízení, včetně osvětlení, byl architekt Bedřich Bendelmayer (1871-1932) a podle slov doktora Bureše jeho mimořádně kvalitní projekt zcela vyhovuje i soudnictví jednadvacátého století.

O to děsivější je válečná a těsně poválečná historie této krásné stavby. Od roku 1940 se do budovy postupně stěhovaly německé soudy a státní zástupci a také gestapo, které nakonec okupovalo jednu třetinu objektu. V letech 1943 až 1945 zde bylo odsouzeno k trestu smrti 1047 českých občanů, kteří byli popraveni v nedaleké věznici. Od 3. 9. 1945 se stala sídlem Mimořádného lidového soudu, který mj. odsoudil k smrti nacistu K. H. Franka, a od podzimu 1948 pak i sídlem Státního soudu a dějištěm největších komunistických politických procesů.

Advokát je lakmusový papírek

Jak uvedl v úvodu svého navazujícího **zamyšlení nad historií advokacie a jejím bojem proti totalitnímu režimu** advokát a právní historik **Stanislav Balík**, advokát je „lakmusovým papírkem při vypracování testu charakteru nějakého režimu nebo společnosti, protože čím je režim více totalitní, tím více mu advokát vadí“. Boj proti totalitě přitom podle jeho slov nemusí mít jen podobu přímého střetu s politickým systémem, ale i tu podobu, kdy advokát se svým klientem stojí proti publiku, které je popichováno k nenávisti, odmítá spravedlivý přístup a slušné zacházení s těmi, kteří mají právo na obhajobu.

Podle Balíkova názoru by měli advokáti učinit vše proto, aby zůstal zachován demokratický režim a právní stát, ve kterém žijí, ale zároveň se připravovat pro boj s totalitou. Typicky „balíkovskou“ se pak jeví jeho úvaha o odlišnostech etického kodexu advokáta, ocitnuvšího se v totalitním režimu, od stávajících etických kodexů v demokratických právních státech.

Na Balíkovo vystoupení svým způsobem navázal známý obhájce a místopředseda České advokátní komory **Tomáš Sokol** v přednášce nazvané **Advokacie a disidenti**. Jak zdůraznil, minimálně

od roku 1970 o advokátech nikdo a nikdy nemůže říci, že se zdiskreditovali kolaborací s komunistickým režimem. Své klienty hájili za použití všech prostředků tak, že byli často vnímáni jako pomocníci či dokonce ideoví kamarádi disidentů. Sokol podle svých slov není schopen říci, zda byli tehdy advokáti úspěšní v obhajobě disidentů v meritů věci, ale troufá si tvrdit, že pokud jde o morální podporu svých klientů, tak úspěšní byli.

Advokáti a VONS

Na Sokolovo vystoupení navázal poslanec a předseda ústavněprávního výboru Poslanecké sněmovny **Marek Benda vyprávěním o svém otci, disidentu a polistopadovém politikovi Václavu Bendovi** (1946-1999). Ten podle jeho slov miloval hry všeho druhu, od mariáše po šachy, a podpisem Charty 77 vstoupil do boje s komunistickou mocí s představou, že je to hra, která má pravidla, a on bude po režimu chtít, aby tato pravidla dodržoval. Na základě této filozofie byl 27. 4. 1978 ustaven v bytě manželů Bendových na pražském Karlově náměstí Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS) a stejné myšlenky obsahuje i neslavnější esej Václava Bendy Paralelní polis z května 1978.

Po Marku Bendovi se ujal slova historik Ústavu pro studium totalitních režimů **Petr Blažek** s navazující přednáškou **Advokáti a VONS**. Jak uvedl, VONS vydal do listopadu 1989 celkem 1 125 sdělení s popisy konkrétních kauz, včetně jmen soudců, prokurátorů a někdy i advokátů. VONS spolupracoval podle Blažkova odhadu asi se sedmdesáti až osmdesáti advokáty, včetně tak známých jmen, jako Otakar Motejl, Jiří Machourek, Milan Hulík, Ján Čarnogurský či Zdeňka Urválková. Situace se ale postupem času postupně zhoršovala a tito advokáti začali mít větší či menší problémy s režimem.

Jako příklad tragického osudu popsal Petr Blažek příběh pražského advokáta Josefa Daniše, který hájil mimo jiné Václava Havla, Petra Grušu či Jaroslava Šabatu, až byl nakonec z advokacie vyloučen, a jako první advokát se stal přímo členem VONS. V roce 1980 byl odsouzen nejdříve k podmíněnému, pak k nepodmíněnému trestu, ale zachránila ho amnestie prezidenta republiky. V září 1983 byl ale znovu zatčen, vzat do vazby a jak se posléze ukázalo, od roku 1986 byl spolupracovníkem Státní bezpečnosti.

Jak to bylo na Slovensku

Na závěr prvního odborného konferenčního bloku vystoupil bratislavský advokát **Michal Rampášek** s přednáškou **Obhájce před a po nástupu totality**, kterou založil na příběhu svého dědečka, velmi známého bratislavského advokáta Vojtěcha Rampáška, celoživotního nestraníka, který svoji advokátní kariéru začal ještě za první republiky. Po skončení války byl obhájcem čelního představitele Slovenského štátu Vojtěcha Tuky, který byl přes jeho snahu odsouzen k smrti a již těžce nemocný v srpnu 1946 popraven, a v největším slovenském politickém procesu se třemi katolickými biskupy v lednu 1951 byl obhájcem biskupa Michala Buzalky. Jak shrnul Michal Rampášek, advokáti jako jeho děd dokázali dalším generacím předat základní hodnoty advokacie a uchovat je přes celé období totality. (Slovenská advokátní komora vloni vydala jeho knihu Advokát Vojtech „Tatenko“ Rampášek, nestor slovenskej advokacie; recenzi na knihu z pera Stanislava Balíka najdou zájemci [ZDE](#))

Druhý odborný blok konference zahájil další bratislavský advokát **Ján Čarnogurský**, který brilantně popsal především období po roce 1970, charakterizované lepšími možnostmi obhajoby, které umožňovaly nové trestní zákony ze začátku 60. let i mezinárodní pakty ratifikované v roce 1976

v Helsinkách, od roku 1978 doplněné činností VONS. I tak byli advokáti té doby podle jeho slov především morální oporou obžalovaných, ať již to byly spory o neplatnost výpovědi kvůli neprovedeným prověrkám, či vyhazovy věřících učitelů a učitelek.

S lehkým úsměvem pak Ján Čarnogurský na závěr krátce shrnul svůj osobní příběh od vyhazovu z advokacie v dubnu 1981 kvůli obhajobě Dagmar Šinoglové, odsouzené na rok za opisování zakázané literatury, kdy se nejdříve devět měsíců živil jako řidič, následně mu bylo dovoleno nastoupit jako podnikový právník, ale od roku 1987 byl jako nezaměstnaný plně zapojen v činnosti disentu. V srpnu 1989 Čarnogurský skončil ve vazbě, odkud byl propuštěn až 25. listopadu 1989 a dva týdny poté již byl místopředsedou československé federální vlády.

Jediný popravený

Následující dva příspěvky se věnovaly **osobnosti Jaroslava Borkovce**. Historik z Ústavu pro studium totalitních režimů **Petr Mallota** se věnoval rozboru **Borkovcova a Prokešova pokusu o protikomunistický ozbrojený převrat**, který byl naplánován na noc z 16. na 17. května 1949 a který je oba stál život, advokátní koncipient **Filip Mamrilla** vystoupil s příspěvkem nazvaným **JUDr. Jaroslav Borkovec jako advokátní koncipient**, ve kterém upozornil na více než sedmdesát let se táhnoucí omyl, kdy je doktor Borkovec chybně označován za advokáta. Jaroslav Borkovec byl v letech 1947 až 1948 advokátním koncipientem, skutečně složil advokátní zkoušky, když však požádal o zápis mezi advokáty, byl odmítnut s tím, že jeho koncipientská praxe je příliš krátká, přičemž komora odmítla přihlédnout k jeho tříletému věznění za války v Drážďanech. Jako advokát byl doktor Borkovec označen i v dobových novinách, které referovaly o jeho odsouzení k smrti. Tehdejší Krajská advokátní komora v Praze si na to stěžovala u všech redakcí a žádala o opravu (jeden z těchto dopisů lze spatřit na výstavě v Galerii 17. listopadu).

Dagmar Burešová neznámá

Právník Ústavu státu a práva AV **Jakub Drápal** se ve své přednášce věnoval další osobnosti projektu Advokáti proti totalitě, a to **Kamillu Reslerovi jako obhájci nacistického válečného zločince K. H. Franka**, přičemž se tomuto tématu velmi obsáhle věnoval již dříve ve své knize Poslušen zákonů své země a svého stavu: Kamill Resler – obhájce K. H. Franka, která vyšla za podpory ČAK v roce 2014 v nakladatelství Auditorium.

Spoluautor knihy i celého projektu **Petr Toman** následně představil příběh objevený při přípravě knihy, jehož hrdinkou je **Dagmar Burešová**. Ta v červnu 1949 jako devatenáctiletá **ukrývala svého kamaráda Jana Tumlíře**, který uprchl z komunistického kriminálu, a pomohla mu dostat se za hranice. Celý text jeho přednášky najdete na Advokátním deníku [ZDE](#).

Jedenáctý „advokát proti totalitě“

Konferenci uzavřelo vystoupení **Pavla Juříka** z Historického spolku Liechtenstein, díky kterému

se nejen advokátní veřejnost může seznámit s další mimořádně zajímavou advokátní osobností, kterou byl **advokát knížecího roku Liechtensteinů JUDr. Emil Sobička** (1906-1990), jeden z aktivních účastníků pražského povstání, který byl hned v březnu 1948 nezákonně vyhozen z advokacie a v roce 1955 byl ve vykonstruovaném procesu odsouzen na dvacet let vězení a k propadnutí majetku. Celý Juříkův příspěvek je publikován na Advokátním deníku [ZDE](#).

Na webu ČAK www.cak.cz v Aktualitách [ZDE](#) lze také najít více než šestihodinový videozáznam celé konference.

Křest knihy Advokáti proti totalitě

V průběhu konference byla slavnostně pokřtěna **knih**a Petra Toman, Ondřeje Šebesty a **kolektivu Advokáti proti totalitě**, vydaná nakladatelstvím Mladá fronta ve spolupráci s Českou advokátní komorou, jejímiž kmotry se stali MUDr. Mahulena Borkovcová a předseda České advokátní komory Vladimír Jirousek.

Právě Petr Toman, náhradník představenstva ČAK a předseda redakční rady Bulletinu advokacie je duchovním otcem knihy, ze které se pak vyvinul celý obsáhlý projekt. Doktor Toman věnoval práci na knize dva roky a práce v archivech, setkání s advokáty, jejich příbuznými i klienty mu podle jeho slov změnil život. Jak řekl, kéž by nejen česká advokacie, ale celá naše společnost měla takových osobností, jaké představuje projekt Advokáti proti totalitě, více.

A co popřála nové knize v den sedmdesátého výročí poprav svého otce její kmotra Mahulena Borkovcová? *„Ať zaujme nejen právníky, ale i širší čtenářskou veřejnost. Čtenářům přeju, ať se jim kniha líbí, ať je zajímavá a ať je přinutí zamyslet se nejen nad naší minulostí, ale i nad naší budoucností.“*

Na snímku ze křtu zprava Magdalena Borkovcová, Petr Toman, Ondřej Šebesta, mluvčí ČAK Iva Chaloupková a Vladimír Jirousek. Knihu můžete zakoupit v dobrých knihkupectvích či na e-shopu www.kniha.cz

PhDr. Ivana Cihlářová

Foto Tomáš Železný

Další články:

- [DEAL MONITOR](#)
- [Tři dekády v advokacii a otevřený pohled na to, co profesi i justici nejvíc škodí](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)